

Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнар. наук. конф. (3–5 жовт. 2023 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко, відп.секр. М. В. Іванова. Київ, 2023. 1036 с.

Збірник містить матеріали міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек», організованої Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (3–5 жовтня 2023 р.), в яких висвітлено важливі аспекти розвитку бібліотечно-інформаційного потенціалу, сучасні проблеми функціонування наукових бібліотек та шляхи їх подолання, представлено результати наукових досліджень і пропозиції щодо оптимізації діяльності в сфері бібліотечної, інформаційної та архівної справи.

Українськими та зарубіжними фахівцями розкрито теоретичні та прикладні аспекти формування, використання, організації доступу до електронних інформаційних ресурсів наукової бібліотеки у вебсередовищі та оптимізації бібліотечно-інформаційної діяльності задля продукування нового знання і забезпечення інформаційних потреб суспільства. Розглянуто актуальні питання щодо сучасних пріоритетів організації та управління бібліотечно-інформаційним комплексом; розвитку цифрових ресурсів та сервісів наукової бібліотек; науково-інформаційних ресурсів наукових бібліотек в системі соціально-правових комунікацій; збереження бібліотечних та архівних фондів, що становлять культурне надбання України; української книгознавчої періодики (до 100-річчя журналу «Бібліологічні вісті»); сучасних тенденцій формування, збереження, дослідження рукописних фондів; української біографіки в контексті наукових і культурних зв'язків країн і народів Центрально-Східної Європи; архівів і науки (потенціал, інновації, професійні компетенції); музичної культури і музичних фондів бібліотек та архівів (до 100-річчя журналу «Музика»); преси в контексті бібліотекознавчих, бібліографознавчих і джерелознавчих досліджень; постаті журналіста Гарета Джонса у дослідженні історії голодомору в Україні; давнього українського книговдання (до 450-ліття заснування першої української друкарні Івана Федоровича у Львові); український та зарубіжний досвід інституту президентства у кризові часи; юдаїки в бібліотеках, архівах і музеях України.

Видання адресоване працівникам бібліотечно-інформаційної галузі, фахівцям документно-комунікаційної сфери, викладачам, аспірантам і студентам закладів вищої освіти.

Відповідальний редактор: О. М. Василенко

Відповідальний секретар: М. В. Іванова

Редакційна колегія:

Л. А. Дубровіна – чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук; В. М. Горовий – д-р іст. наук; Н. П. Бондар – канд. іст. наук; О. М. Василенко – канд. іст. наук; О. А. Вакульчук – д-р іст. наук; Л. В. Івченко – канд. мист.; Т. В. Коваль – канд. іст. наук; Г. І. Ковальчук – д-р іст. наук; Ю. С. Ковтанюк – канд. іст. наук; К. В. Лобузін – д-р наук із соц. комунікацій; Любомир Луцок – доктор; В. І. Попик – чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук; Г. Я. Рудий – д-р іст. наук; О. П. Степченко – канд. іст. наук; О. В. Січова – канд. іст. наук; В. М. Удовик – канд. іст. наук; В. В. Черноіваненко – канд. іст. наук; Л. М. Яременко – канд. іст. наук.

Автори несуть повну відповідальність за підбір та точність наведених фактів, цитат, власних імен, бібліографічних посилань та інших відомостей.

Затверджено до друку вченою радою Національної бібліотека України імені В. І. Вернадського (протокол № 6 від 12.09.2023 р.)

V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE
INFORMATION AND LIBRARY BOARD OF NAS OF UKRAINE
LIBRARIES ASSOCIATION OF UKRAINE

LIBRARY. SCIENCE. COMMUNICATION.

***CURRENT ISSUES OF PRESERVATION AND
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF
SCIENTIFIC LIBRARIES***

**International scientific conference publications
(Kyiv, 3–5 October, 2023)**

KYIV 2023

Library. Science. Communication. Current issues of preservation and innovative development of scientific libraries : materials of the International of science conf. (October 3–5, 2023) / NAS of Ukraine, National b-ka of Ukraine named after V. I. Vernadskyi, Assoc. b-k of Ukraine ; resp. ed. O. M. Vasylenko, resp. secr. M. V. Ivanova. Kyiv, 2023. 1036 p.

The collection contains the materials of the international scientific conference "Library. Science. Communication. Current issues of preservation and innovative development of scientific libraries", organized by the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (October 3–5, 2023), in which important aspects of the development of library and information potential, modern problems of the functioning of scientific libraries and ways to overcome them are highlighted, the results of scientific research and proposals for optimizing activities in the field of library, information and archival affairs are presented.

Ukrainian and foreign specialists revealed the theoretical and applied aspects of the formation, use, organization of access to electronic information resources of the scientific library in the web environment and optimization of library and information activities for the production of new knowledge and provision of information needs of society. Current issues regarding the modern priorities of the organization and management of the library and information complex were considered; development of digital resources and services of scientific libraries; scientific and informational resources of scientific libraries in the system of socio-legal communications; preservation of library and archival funds, which constitute the cultural heritage of Ukraine; Ukrainian bibliographic periodicals (for the 100th anniversary of the magazine "Bibliological News"); modern trends in the formation, preservation, research of manuscript funds; Ukrainian biography in the context of scientific and cultural ties between the countries and peoples of Central-Eastern Europe; archives and science (potential, innovations, professional competences); of musical culture and musical funds of libraries and archives (to the 100th anniversary of the magazine "Music"); press in the context of librarianship, bibliography and source studies; figures of journalist Gareth Jones in researching the history of the Holodomor in Ukraine; ancient Ukrainian book publishing (to the 450th anniversary of the founding of the first Ukrainian printing house by Ivan Fedorovych in L'viv); Ukrainian and foreign experience of the presidency institute in times of crisis; Jewish books in libraries, archives and museums of Ukraine.

The publication is addressed to employees of the library and information industry, specialists in the document and communication field, teachers, graduate students and students of higher education institutions.

Responsible editor: O. M. Vasylenko

Responsible secretary: M. V. Ivanova

Editorial board:

L. A. Dubrovina – cor. member of NAS of Ukraine, Phd of hist. sciences; V. M. Gorovyi – Phd of hist. sciences; N. P. Bondar – cand. of hist. sciences; O. M. Vasylenko – cand. of hist. sciences; O. A. Vakulchuk – Phd of hist. sciences; L. V. Ivchenko – cand. of art; T. V. Koval – cand. of hist. sciences; G. I. Kovalchuk – Phd of hist. sciences; Yu. S. Kovtaniuk – cand. of hist. sciences; K. V. Loboovina – PhD of soc. com.; Lubomyr Lutsyuk – doctor; V. I. Popyk – cor.-member of NAS of Ukraine, Phd of hist. sciences; G. Ya. Rudyi – Phd of hist. sciences; O. V. Sichova – cand. of hist. sciences; O. P. Stepchenko – cand. of hist. sciences; V. M. Udovik – cand. of hist. sciences; V. V. Chernovianenko – cand. of hist. sciences; L. M. Yaremenko – cand. of hist. science.

Authors hold full responsibility for the selection and accuracy of the facts, citations, proper names, references and other data.

Approved for publication by the scientific council of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (protocol № 6 dated 12.09.2023)

ЗМІСТ

БІБЛІОТЕЧНІ СТРАТЕГІЇ	26
Онищенко О. С. Бібліотечні стратегії в період війни і повоєнної відбудови	26
 РОЗДІЛ 1.	
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС: СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ	
32	
Ivanka Stričević, Jagoda Ple. Contemporary risk management in the current risk landscape: experience from the national and university library in Zagreb, Croatia	32
Андрійчук З. Р. Міжнародне співробітництво Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з науковими установами Франції	36
Безпала Г. І. Робота бібліотек Австрії під час пандемії: аспекти цифрового середовища	40
Білінець Н. Г. Електронні виставки як складник бібліотечної комунікації та промоції фонду	43
Василенко О. М. Організація діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах воєнного стану (в контексті наукового дослідження)	47
Вовк В. Ю. Шляхи задоволення бібліотечно-інформаційних потреб користувачів дисертацій у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського	53
Гончаренко М. О. Реорганізація підсобного фонду наукової бібліотеки в контексті інформаційних пріоритетів сучасних користувачів	57
Григоревська О. В. Дослідницька діяльність Королівської бібліотеки Бельгії	60
Гуменчук В. В. Мультимедійний контент бібліотек України як важливий складник інформаційних ресурсів в умовах воєнного стану	64

Казакова Н. В. «Українське книгознавство» Л. Биковського	470
Ковальчук Г. І. Питання теорії книгознавства на сторінках «Бібліологічних вістей»	474
Мяскова Т. Є. Висвітлення роботи бібліотеки імені В. Антоновича на сторінках наукових збірок «Записки історично-філологічного відділу Всеукраїнської академії наук»	477
Плюта С. В. Українські книгознавчі часописи (1917–1930) у фонді Національної історичної бібліотеки України: до 100-річчя журналу «Бібліологічні вісті»	481
Поперечна Л. А. Книгознавчі часописи в Українській бібліотечній енциклопедії: джерелознавчий аспект	484
Солонська Н. Г., Борисович Г. О. Книгознавчі проблеми в канадсько-українській пресі	488
Шульженко С. О. Часопис «Бібліологічні вісті»: тематичний аспект	492

РОЗДІЛ 6.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

ФОРМУВАННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ, ДОСЛІДЖЕННЯ

РУКОПИСНИХ ФОНДІВ..... 496

Бодак О. П. Рукописна спадщина Лідії Пономаренко у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (до 10-річчя з дня смерті).....	496
Будзар М. М. «Ти лише, любий друже мій, моя вірна пристань...»: листи Григорія Галагана до дружини (1857–1887).....	500
Булатова С. О. Нове видання інституту рукопису: Булатова С. О. Рукописна Polonica: Podrózne potrawy z postem – пам’ятка з історії кулінарії середини XVII ст. у фондах Інституту рукопису Національної Бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Монографія (2022).....	505
Булига О. С. Архів Почаївського монастиря (1597–1939): нинішнє місце зберігання	507
Гальченко О. М. Оправи сербських рукописів XVII ст.: спроба атрибуції	511

УДК 94(477)''18'':929.7(092)Галаган(044.2)

Будзар Марина Михайлівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3720-7799>,

кандидатка історичних наук, доцентка,

доцентка,

кафедра історії України,

Історико-філософський факультет,

Київський університет імені Бориса Грінченка,

Київ, Україна

e-mail: bmimab24@ukr.net.

«ТИ ЛИШЕ, ЛЮБИЙ ДРУЖЕ МІЙ, МОЯ ВІРНА ПРИСТАНЬ...»: ЛИСТИ ГРИГОРІЯ ГАЛАГАНА ДО ДРУЖИНИ (1857–1887)

Проаналізовано склад і зміст, визначено наукову значущість комплексу джерел особового походження – листів Григорія Павловича Галагана, одного з найпомітніших представників українського дворянства ХІХ ст., до дружини Катерини Василівни Галаган з роду Кочубей. Документи зберігаються в Інституті рукописів НБУВ, фонд ІІІ, справи 46 094–46 509. Відзначено високу інформативність цього епістолярію, що змістовно виходить за межі родинного листування.

Ключові слова: Інститут рукопису НБУВ, епістолярій, Григорій Галаган, Катерина Галаган, українське дворянство.

Михайлина Коцюбинська у своїх роздумах про епістолярну творчість наголошувала на тому, що листи – особливі наративні тексти, «сповнені неповторного аромату (епохи, середовища, людської індивідуальності), багатозначні, непередбачувані, як кожне поліфункціональне межове явище...» (Коцюбинська М., 2009. С. 12). Українськими гуманітаріями – як істориками, так і філологами – за останні десятиріччя зроблено значний прорив у вивченні та публікації вітчизняного епістолярного корпусу, передусім ХІХ – ХХ ст., чим продовжено традиції дослідників 1920-х – поч.1930-х років і вчених діаспори. Але ресурс архівосховищ України щодо листування різних типологічних груп (від суто ділового до родинного) ще далеко не вичерпаний, оприлюднення цих текстів уможливилює наукові розвідки широкого проблемного діапазону – історико-соціальні,

історико-антропологічні, історико-біографічні, повсякденно-побутові тощо. Варто більше впроваджувати до наукового обігу листування споріднених осіб, передусім подружжя, ще коли збереглися листи за кілька десятків років, в яких особистісні життєві долі автора й адресата постають у мінливому часовому контексті.

Саме у такий спосіб формувався комплекс листів Григорія Павловича Галагана (1819–1888), одного з найбільших землевласників у Полтавській та Чернігівській губерніях, відомого суспільного й освітнього-культурного діяча, до дружини Катерини Василівни Галаган (1826–1896, у дівочтві Кочубей). Шлюб між цими людьми, укладений у 1847 р. як статусний (обоє належали до знаних сімейств козацько-старшинського походження, пов'язаних низкою ближчих і дальших родинних зв'язків) відповідно до матримоніальних стратегій, що їх дотримувалися Галагани – наречена походила з вищих щаблів української дворянської спільноти, водночас її родичі належали до кола імперської аристократії, тривав більше 40 років, вистоявши випробування спільним горем – втратою єдиного сина Павла. Роздуми Григорія Галагана, висловлені у щоденнику навесні 1847 р., конкретизують його романтичні сподівання у переддвер'ї весілля: «Однак я беру дружину саме таку, якої потребую. Вона хоч і Кочубеївна, але, здається, лише для того, щоб до інших своїх чеснот додати і зовнішню чесноту бути знатного малоросійського роду; утім вона, якщо мене не зраджує серце, може служити винятком у сімействі Кочубеїв, у ній немає анітрохи ні пихи, ні любові до розкоші й я сподіваюся, що вона буде доступною кожному і кожній з нещасних і полюбить народ до того, що погодиться жити для нього...» (ІР НБУВ. Ф І. Спр. 6922. Арк. 44). Але й через кілька десятиріч листи Г. Галагана до дружини сповнені переконання у її безумовній підтримці: «Ти, моя люба, уособлена правда, одночасно й уособлене для мене заспокоєння» (ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 46 151. Лист від 3.04.1861). Епістолярій, що залишився від багаторічного союзу цих людей, що насправді, як будь-який шлюб, був доволі непростим, зберігається в Інституті Рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – фонд III Листування, справи 46 094–46 509 (1857–1887 рр.) і є часткою фамільного архіву Галаганів. Він неповний – по-перше, складається лише з листів Григорія Галагана до дружини (можна припустити, що листи К. Галаган були знищені нею самою чи третьою особою за її бажанням), по-друге, відсутні листи за перші 10 років шлюбу та за 1888-й – рік смерті Г. Галагана, а серед тих, що є, – за 1870-й (рік по

смерті Павла Галагана), це пояснюється як неповним збереженням текстів, так і, вочевидь, тим, що подружжя переписувалося лише у розлуці.

Важко переоцінити інформативний потенціал цього епістолярію, він далеко виходить за межі родинного листування, передусім тому, що в життєвій історії автора – Григорія Галагана – відтворює події найпродуктивніших і водночас найдраматичніших етапів його біографії, від початку активної участі у підготовці та реалізації селянської реформи 1861 р. до призначення у склад Державної ради Російської імперії у 1882 р. У листах віддзеркалено обставини діяльності Г. Галагана – впродовж 1859–1865 років як члена Редакційних комісій при Головному комітеті з селянських справ, Чернігівського губернського у селянських справах присутствія, заступника голови Тимчасової комісії з облаштування побуту селян при київському генерал-губернаторові, впродовж 1871–1887 років – як засновника та почесного попечителя Колегії Павла Галагана (1871–1888), як предводителя дворянства Прилуцького повіту (1774–1881), як члена Державної ради імперії (1882–1888). Хоча маємо листи лише однієї особи, але це все одно «бесіда на відстані», коли автор обговорював з дружиною, як з конфідентом вартим довіри, розмаїтий спектр питань політичного, соціального, освітнього, господарського, родинно-повсякденного змісту. У цьому епістолярії реконструйовано життя суспільства певної історичної доби у поєднанні «дрібного» та «великого», «інтимного» й «громадського». Для опрацювання такого поліфункційного історичного джерела доцільно проаналізувати різні шари його змістовного наповнення, – зовнішній, більш доступний для сприйняття, з безпосередньою інформацією, що легко «вичитується» з тексту, та внутрішній, який уміщує опосередковані свідчення про явища, події, людей, створюючи історичний контекст, без реконструкції якого неможливо глибоко усвідомити інформативну цінність джерела. Важливою передумовою такого комплексного джерелознавчого розгляду є наявність у фондах Інституту рукопису НБУВ, передусім у I і III, цілої низки документів, у першу чергу особистого походження – щоденників, спогадів, листів, опрацювання яких дозволяє всебічно прокоментувати листи Григорія Галагана до Катерини Галаган і здійснити їх інтертекстуальний аналіз – актуалізувати міжтекстові зв'язки, ввести їх у загальний історико-культурний текст доби. Серед цих документів – щоденники Григорія Галагана за 1869–1887 рр., його листування з директорами Колегії

Павла Галагана, передусім з Іваном Нечипоренком, котрий обіймав цю посаду більше десяти років і був пов'язаний із засновником Колегії не лише професійними, але дружніми зв'язками (цінним є те, що переписка Г. Галагана й І. Нечипоренка зберіглася досить повно – є листи їх обох), спогади Катерини Галаган про сина Павла, листи до Г. Галагана осіб з кола українського дворянства, чий сімейства були у ближньому чи дальньому родичанні з Галаганами, – Маркевичів/Марковичів, Кочубеїв, Лизогубів та інших. Інтертекстуальне вивчення різних джерел створює багатовимірну картину того життєвого простору, в якому діяли Григорій та Катерина Галагани та їхні сучасники. Приміром, дружині Г. Галаган повіряв найбільш особисті роздуми, про які навіть у щоденнику згадував лаконічно. Як-от, після обрання до Державної ради він поставив собі питання: «Чи маю я право на платню від держави у 10 000 тисяч, тоді, коли завжди був незалежним від державного апарату, не був на казенному утриманні?» (ІР НБУВ. Ф. III. Спр. 46 353). У листі від 14 лютого 1882 р. він детально ділиться з дружиною своїми сумнівами: «...жити за рахунок інших, отримуючи платню, яку неспроможний всю відпрацювати, ... це падіння власної особистості перед самим собою...», тоді як у щоденнику наступного дня лише коротко зауважує французькою, що написав дружині з питання платні та родинних справ (ІР НБУВ. Ф. I. Спр. 79. А. 46).

Можна констатувати, що оприлюднення комплексу листів Григорія Галагана до Катерини Галаган у тому обсязі, як їх збережено, з розлогим науковим коментарем, суттєво поглибить уявлення не лише про приватну історію однієї родини, але у цілому про життєдіяльність українського дворянства у 2-й половині XIX ст. Тим більше, що окремі фрагменти цієї збірки (листи, поєднані часом написання і подіями, про які йдеться) вже публікувалися – окремою збіркою («“Я маю намір з моїх листів до тебе зробити свій журнал...”: листи Григорія Галагана до дружини» (К., 2017)) та у складі документальної монографії (“Ми виїхали з Сокиринців”: тревелоги родини Галаганів (К., 2019)). На сьогодні триває робота над публікацією цього епістолярію за угодою від 11.10.2021 між Інститутом Рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та Київським університетом імені Бориса Грінченка. Маємо надію, що видання стане в нагоді всім поціновувачам історико-культурної спадщини України.

UDC 94(477)''18'':929.7(092)Галаган(044.2)

Maryna Budzar,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3720-7799>,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of,

Department of History of Ukraine,

Borys Grinchenko Kyiv University,

Kyiv, Ukraine

e-mail: bmimab24@ukr.net

**“YOU ARE ONLY, MY DEAR FRIEND, MY FAITFUL ANCHORAGE...”:
LETTERS OF HRYHORII GALAGAN
TO HIS WIFE (1857–1887)**

The article analyses the composition and content, determines the scientific significance of a set of personal sources - letters of Hryhorii Galahan, one of the most prominent representatives of the Ukrainian nobility of the 19th century, to his wife Kateryna Galahan of the Kochubey family. The documents are stored in the Institute of Manuscript of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, fond III, files 46 094 – 46 509. The article notes the high informative value of this epistolary, which goes beyond the scope of family correspondence.

Keywords: Institute of Manuscript of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, epistolary, Hryhorii Galahan, Kateryna Galahan, Ukrainian nobility.

УДК 930:001.92

Булатова Світлана Олегівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2830-7867>,

кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця,

старша наукова співробітниця,

відділ кодикології та кодикографії,

Інститут рукопису,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: irnbuy@gmail.com